

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการการศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๗ และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๑ คณะกรรมการสถานศึกษาตามมาตรา ๒๖ มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา และผู้อำนวยการสถานศึกษา ตามมาตรา ๒๗ เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษานั้น ๆ ดังนั้นผู้อำนวยการสถานศึกษา จึงถือว่าเป็นผู้บริหารสถานศึกษา มีหน้าที่บริหารและบังคับบัญชา ควบคุม กำกับติดตามการปฏิบัติงาน และประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา การบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา ให้สามารถตัดสินใจดำเนินได้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาผู้เรียนให้มีความคุณภาพสูงสุด^๑ การจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง โดยกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาคือกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเมื่อผู้บริหาร มีความพร้อมและมีศักยภาพในการพัฒนางานก็จะสามารถเป็นผู้นำให้แก่ครูสอนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเมื่อผู้สอนมีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูที่มีคุณภาพย่อมส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนและเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกในคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วยความเพียรจะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งในระดับปัจเจกครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ^๒

แผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดวัตถุประสงค์และแนวนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ไว้เพื่อดำเนินการในการพัฒนาคนรอบด้านอย่างสมดุล ให้เป็นฐานของการพัฒนาโดยเฉพาะแนวนโยบายเพื่อดำเนินการที่ ๓ การปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรมคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงามและสร้างสังคมไปให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้โดยเฉพาะตามแนวนโยบายเพื่อดำเนินการที่ ๕ การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของคนมีเป้าหมายเพื่อให้คนไทยทุกคนมีทักษะและกระบวนการในการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาสามารถพัฒนาตนเองได้

^๑ สุธรรม ธรรมทัศนานนท์, **หลักการ ทฤษฎี และนวัตกรรมการบริหารการศึกษา**, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๔), หน้า ๓๑๓.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, อ้างใน กาญจนา พิมพ์สุข, “การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

อย่างต่อเนื่องตลอดจนมีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักรับผิดชอบ ชั่วดี มีระเบียบวินัยประหยัด อดออมมีจิตสำนึกมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และมีสุขภาพแข็งแรง รวมทั้งพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้^๓ โดยการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีภารกิจหลักสำคัญ ๔ ประการ ประกอบด้วย ด้านงานบริหารวิชาการ ด้านงานบริหารงบประมาณ ด้านงานบริหารงานบุคคล และด้านงานบริหารทั่วไป^๔

ในทางพระพุทธศาสนา กล่าวว่า “ผู้นำหรือผู้บริหาร คือผู้ที่มีคุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม พุทธองค์ตรัสไว้ในโคปาลสูตร โดยการเปรียบเทียบฝูงโค และโคจำฝูงเกี่ยวกับผู้นำและผู้บริหาร ตลอดผู้ตามไว้ว่า เหมือนหัวหน้าฝูงวัวนำไปสู่ฝั่งตรงกันข้ามหากโคหัวหน้าฝูงวัวไปตรง ฝูงโคทั้งหลายก็ตรงตามกัน และประสบกับความปลอดภัย หากโคหัวหน้าฝูงวัวว่ไปคด โคทั้งฝูงที่ติดตามย่อมจะดำเนินไป และประสบกับความลำบากฉิบหาย ในหมู่มนุษย์ก็ฉนั้น บุคคลผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ หรือเป็นผู้นำหากมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต หรือในการปกครองแล้ว ผู้ตามย่อมจะเดินตามแบบของผู้นำด้วยดี และประสบกับความปลอดภัย หากว่าผู้นำ หรือหัวหน้าไม่ประกอบด้วยคุณธรรมในการดำเนินชีวิตหรือในการปกครองแล้ว ผู้ตามย่อมจะดำเนินไปตาม และประสบกับความลำบาก ฉนั้น”^๕

การบริหารและการจัดการศึกษาจะบรรลุตามเป้าหมายของการศึกษา ย่อมต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างมาก กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีความรู้ความสามารถ และคุณธรรม จริยธรรมเป็นที่ยอมรับ กอปรทั้งมีความฉลาดทั้งทางสติ ปัญญาทางอารมณ์ และความฉลาดทางคุณธรรม รวมทั้งปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ ผู้บริหารโรงเรียนจึงจะนำไปสู่ความมีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา เท่าที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ผู้บริหารโรงเรียนจำนวนไม่น้อยที่ยังขาดลักษณะดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการการวิพากษ์วิจารณ์จากสื่อมวลชนมากมาย อาทิเช่น เป็นผู้บริหารโรงเรียนทำงานที่โรงเรียนน้อยมาก ส่วนมากมักออกไปนอกโรงเรียน แต่เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียนน้อย สนใจงานวิชาการน้อย ผู้บริหารที่ยึดวัฒนธรรมบริหารเดิม ๆ ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง^๖

หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา การบริหารโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งประกอบด้วย โยนิโส และมนสิการ โยนิโส มาจากโยนิ แปลว่า เหตุ ต้นเค้า แหล่งกำเนิด วิธีทางมนสิการ แปลว่าการนำในใจ การคิดคำนึง นึกถึง ใส่ใจ พิจารณา ดังนั้น โยนิโสมนสิการ แปลว่าการคิด ให้ถึงต้นตอ การคิดแยกคาย คิดให้ถึงรากเหง้า คิดอย่างละเอียด ลึกซึ้ง เชื่อมโยงเรื่องต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มองเห็น

^๓ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๕๔๙) : ฉบับปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๒.

^๔ กระทรวงศึกษาธิการ, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๓, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๖, หน้า ๓๓-๖๕, (เอกสารอัดสำเนา).

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ภาวะผู้นำ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๖๖), หน้า ๔.

^๖ อีระ รุญเจริญ, “สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย”, รายงานการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกาตรึง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สกศ., ๒๕๔๕), หน้า ๘.

ความจริงและแง่มุมที่จะทำให้เกิดประโยชน์ขยายออกไป” ฉะนั้นสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะครูอาจารย์ซึ่งมีหน้าที่ที่สำคัญ คือการเป็นกัลยาณมิตรของนิสิตนักศึกษาต้องพัฒนาให้นิสิตนักศึกษามีโยนิโสมนสิการหรือรู้จักคิด คิดเป็นตามแนวปัญญา เพราะโยนิโสมนสิการมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการศึกษา ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ชี้ประเด็นให้เห็นว่าในการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์นั้นโยนิโสมนสิการเป็นแกนกลางของการศึกษา หรือเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ของการศึกษา งานวิจัยการสร้างแบบวัดวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยตรงยังไม่มี มีแต่งานวิจัยที่ศึกษาการพัฒนาวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับครูหรือนักศึกษามีอยู่บ้าง^๗

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ได้รายงานผลการนำนโยบายตามแผนพัฒนาคุณภาพประจำปี สู่การปฏิบัติของสถานศึกษาในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรมมีความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและการพัฒนาสู่คุณภาพระดับสากลในการบริหารสถานศึกษา และการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหาร^๘

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนิโสมนสิการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และเพื่อส่งเสริมพัฒนาการบริหารการศึกษาตามหลักโยนิโสมนสิการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

๑.๒ ปัญหาของการวิจัย

๑.๒.๑ การบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนิโสมนสิการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ปฏิบัติได้ในระดับใด

๑.๒.๒ ผู้บริหารและครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ที่มีตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนิโสมนสิการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๒.๓ แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนิโสมนสิการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ควรเป็นอย่างไร

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่*, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓), หน้า ๗.

^๘ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *ความคิดแหล่งสำคัญของการศึกษา*, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมมิกจำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

^๙ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑, *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐*, (ขอนแก่น : กลุ่มนโยบายและแผน, ๒๕๕๖).

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนีสมนสิการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนีสมนสิการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตามตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

๑.๓.๓ เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนการบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนีสมนสิการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิดในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน^{๑๐} ประกอบด้วย การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยให้นำหลักโยนีสมนสิการ^{๑๑} มาบูรณาการในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยใช้หลักโยนีสมนสิการ โดยผู้วิจัยได้นำวิธีคิดแบบโยนีสมนสิการมาใช้ในการบริหาร ๕ วิธีคิด ประกอบด้วย ๑) ด้านวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ๒) ด้านวิธีคิดแบบอริยสัจ/คิดแก้ปัญหา ๓) ด้านวิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก ๔) วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม และ ๕) ด้านวิธีคิดแบบวิภาษวาท

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑.๔.๒.๑ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน ๓๔๔ คน และครูสอนจำนวน ๑,๘๓๙ คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ รวมจำนวน ๒,๑๘๓ คน จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

(๑) ตำแหน่ง

๑.๑ ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน ๓๔๔ คน
๑.๒ ครูผู้สอน	จำนวน ๑,๘๓๙ คน

(๒) ประสบการณ์ในการทำงาน

๒.๑ ระยะ ๕ ปี ลงมา	จำนวน ๓๑๕ คน
๒.๒ ระยะ ๖-๑๐ ปี	จำนวน ๙๔๕ คน
๒.๓ ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	จำนวน ๑,๑๒๑ คน

^{๑๐} กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔.

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ความคิดแหล่งสำคัญของการศึกษา, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒-๑๓.

๑.๔.๓.๒ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริหาร และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำนวน ๕๐๑ คน โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางสำเร็จ Krejcie and Morgan^{๑๒} และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามตำแหน่งและเทียบสัดส่วนจากประชากรตามประสบการณ์ในการทำงาน ได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มย่อยโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากแยกได้ ดังนี้

(๑) ตำแหน่ง

๑.๑ ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน ๑๘๒ คน
๑.๒ ครูผู้สอน	จำนวน ๓๑๙ คน

(๒) ประสบการณ์ในการทำงาน

๒.๑ ระยะ ๕ ปี ลงมา	จำนวน ๕๗ คน
๒.๒ ระยะ ๖-๑๐ ปี	จำนวน ๑๓๐ คน
๒.๓ ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	จำนวน ๒๗๔ คน

๑.๔.๓.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑.๔.๓.๓.๑ ตัวแปรต้น ได้แก่ ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน แยกได้

ดังนี้

(๑) ตำแหน่ง

- ๑.๑ ผู้บริหารสถานศึกษา
- ๑.๒ ครูผู้สอน

(๒) ประสบการณ์ในการทำงาน

- ๒.๑ ระยะ ๕ ปี ลงมา
- ๒.๒ ระยะ ๖-๑๐ ปี
- ๒.๓ ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป

๑.๔.๓.๒ ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนิโสมนสิการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ ๕ ประการ ประกอบด้วย^{๑๓}

- ๑) ด้านการบริหารด้วยวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
- ๒) ด้านการบริหารด้วยวิธีคิดแบบอริยสัจ/คิดแก้ปัญหา
- ๓) ด้านการบริหารด้วยวิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก
- ๔) ด้านการบริหารด้วยวิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม
- ๕) ด้านการบริหารด้วยวิธีคิดแบบวิภาษวาท

^{๑๒} บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. **พื้นฐานการวิจัยการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๒๒-๒๔.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ความคิดแหล่งสำคัญของการศึกษา**, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒-๑๓.

๑.๔.๔ ขอบเขตพื้นที่

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้กับผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ บุคลากรที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนิโสมนสิการ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนิโสมนสิการ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะในการวิจัย

๑.๖.๑ การบริหาร หมายถึง กระบวนการพัฒนาบุคลากร และกระบวนการที่ใช้ในการดำเนินการโดยนำวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา มาใช้ให้เกิดประโยชน์และบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร มีลักษณะเป็นกระบวนการ ได้แก่ การวางแผนการจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การงบประมาณ การประสานงาน การควบคุมงาน การตัดสินใจ และนโยบาย เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๖.๒ การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้บริหารจะต้องมีการวางแผนวิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานให้เป็นอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านการบริหารวิชาการ ๒) ด้านการบริหารงบประมาณ ๓) การบริหารงานบุคคล ๔) การบริหารงานทั่วไป โดยการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนิโสมนสิการ ๕ ประการ

๑.๖.๓ การบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนิโสมนสิการ หมายถึง กระบวนการคิดที่ผู้บริหารและครูผู้สอน ได้นำเอาวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหาร และเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ยั่งยืน ซึ่งวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ มี ๑๐ วิธี ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ๕ วิธี คือ ๑) ด้านวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ๒) ด้านวิธีคิดแบบอริยสัจ/คิดแก้ปัญหา ๓) ด้านวิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก ๔) วิธีคิดแบบรู้คุณธรรม และ ๕) ด้านวิธีคิดแบบวิภาษวาท มีดังนี้

๑.๖.๓.๑ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย หมายถึง การคิดพิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผลพิจารณาปัญหาและหาทางแก้ไข ค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลสืบทอดกันมา

๑.๖.๓.๒ วิธีคิดแบบอริยสัจ/คิดแก้ปัญหา หมายถึง การคิดวิธีแห่งการดับทุกข์ โดยเริ่มจากตัวปัญหาหรือทุกข์ ทำความเข้าใจให้ชัดเจน สืบค้นหาสาเหตุเตรียมแก้ไขวางแผนกำจัดสาเหตุปัญหา มีวิธีการปฏิบัติ ๔ ขั้นตอน คือ

- ๑) ทุข คือ การกำหนดให้รู้สภาพปัญหา
- ๒) สมุทัย คือ การกำหนดเหตุแห่งทุกข์เพื่อกำจัดปัญหา
- ๓) นิโรธ คือ การดับทุกข์อย่างมีจุดหมาย ต้องมีการกำหนดว่าจุดหมาย

ที่ต้องการคืออะไร

๔) มรรค คือ การกำหนดวิธีการในรายละเอียดและปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา

๑.๖.๓.๓ วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าและทางออก หมายถึง การคิดบนพื้นฐานความตระหนัก ที่ว่าทุกสิ่งในโลกนี้ทั้งส่วนดีและส่วนด้อย ดังนั้น เมื่อต้องคิดตัดสินใจเลือกเอาของเพียงสิ่งใดเพียงอย่างเดียว จะต้องยอมรับส่วนดีของสิ่งที่ไม่ได้เลือกไว้ และไม่มองข้ามโทษหรือข้อบกพร่องจุดอ่อน จุดเสียของสิ่งที่เลือกไว้ การคิดและมองตามความจริงนี้ ทำให้ไม่ประมาท อาจนำเอาส่วนดีที่ไม่ได้เลือกนั้นมาใช้ประโยชน์ได้ และสามารถหลีกเลี่ยงหรือมีโอกาสแก้ไขส่วนเสียส่วนบกพร่องที่ติดมากับสิ่งที่เลือกไว้ เป็นวิธีคิดที่ต่อเนื่องกับการปฏิบัติมาก เช่น ก่อนจะแก้ปัญหาต้องเข้าใจปัญหาให้ชัดเจนและรู้ที่ไปให้ดีกว่า เป็นการทำที่รอบคอบสมควรและดีจริง

๑.๖.๓.๔ วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม หมายถึง วิธีการคิดที่ช่วยชักนำความคิดให้ไปในทางที่ดีงามและเกิดประโยชน์

๑.๖.๓.๕ วิธีคิดแบบวิภาษวาท หมายถึง การคิดแบบให้มองเห็นความจริง โดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่ แต่ละด้านจนครบทุกด้าน ไม่พิจารณาสิ่งใด ๆ เพียงด้านเดียวหรือแง่มุมเดียวการคิดแบบกระบวนการดังกล่าวล้วนเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดสัมมาทิฐิหรือความคิดที่ถูกต้อง อันเป็นก้าวสำคัญในการดำรงชีวิตบนทางสายกลาง สรุปรวมความแล้วก็คือ คิดถูกทาง ถูกวิธี มีเหตุผล การคิดนั้นก่อให้เกิดการกระทำที่เป็นกุศล ดังนั้น กระบวนการในการสร้างปัญญาตามหลักโยนิโสมนสิการ จึงเป็นเครื่องมือหล่อเลี้ยงสติและทำให้ต้องใช้ปัญญาเมื่อความคิดเป็นระเบียบมีจุดหมายจิตจะตั้งมั่นอยู่กับงานที่กำลังทำอยู่นั้น หรือเรียกว่ามีสติในการทำงาน

๑.๖.๔ บุคลากร หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๐

๑.๖.๕ ตำแหน่ง หมายถึง คุณลักษณะของบุคลากรที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ หรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษา จำแนกเป็น ๒ ประการดังนี้

๑.๖.๕.๑ ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้ที่รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสถานศึกษา ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๐

๑.๖.๕.๒ ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบด้านการสอน ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๐

๑.๖.๖ ประสพการณ์การทำงาน หมายถึง ช่วงระยะเวลาของการปฏิบัติงาน ตั้งแต่เริ่มจนถึง ณ วันที่ตอบแบบสอบถามของบุคลากรผู้ตอบแบบสอบถาม ที่ได้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓ ปีการศึกษา ๒๕๕๗ แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

๑.๖.๖.๑ ระยะ ๕ ปีลงมา หมายถึง บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่นับเวลาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่บรรจุแต่งตั้งถึง ๕ ปี

๑.๖.๖.๒ ระยะ ๖-๑๐ ปี หมายถึง บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่นับเวลาตั้งแต่ ๖ ปี ถึง ๑๐ ปี

๑.๖.๖.๓ ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป หมายถึง บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่นับเวลาตั้งแต่ ๑๑ ปีขึ้นไป

๑.๖.๘ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำนวน ๑๗๒ โรงเรียน

๑.๖.๙ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ หมายถึง หน่วยงานที่ตั้งขึ้น ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ข้อสารสนเทศเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนิโสมนสิการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ สำหรับผู้บริหารนำไปพัฒนาปรับปรุงการบริหารให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น

๑.๗.๒ ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนิโสมนสิการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน นำไปพัฒนาการปฏิบัติงาน

๑.๗.๒ ได้แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักโยนิโสมนสิการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ สำหรับสถานศึกษานำไปพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้อง